

Amsterdam, 3 april 2012

Juryrapport M.J. Brusseprijs 2012

Dames en heren,

Volgens Oscar Wilde is het verschil tussen journalistiek en literatuur dat journalistiek onleesbaar is en literatuur niet wordt gelezen. Hoewel een dosis cynisme heilzaam kan werken, zeker als de producent ervan Oscar Wilde heet, haast ik me te verzekeren dat dit niet het motto is geweest van de jury voor de M.J. Brusseprijs van dit jaar. Van de literatuur hebben we ons verre gehouden, het gaat immers om het journalistieke metier, maar we zijn aan de slag gegaan in de overtuiging dat het journalistieke boek, behalve informatief en actueel, zeker ook leesbaar kan, ja moet zijn.

Bovendien denken we dat er meer dan ooit een riante plaats is voor het journalistieke boek. De sociale media hebben de nieuwsstroom verbreed en tegelijk de nieuwscyclus verkort, waardoor de klassieke media zich extra schrap moeten zetten om in de dagelijkse actualiteit een rol van betekenis te spelen door alerte berichtgeving en het verschaffen van context en duiding. Maar die grotere druk van de actualiteit betekent ook dat er extra behoefte is aan 'slow journalism', aan langademige research, breed opgezet reportagewerk en diepgravende analyse. In beginsel vormt het journalistieke boek daarvoor een uitgelezen platform.

De jury – bestaande uit Margalith Kleijwegt, Annejet van der Zijl en mijzelf – is in die opvatting uiteindelijk niet beschaamd, al moeten we eerlijk bekennen dat ons geloof af en toe wel aan het wankelen is gebracht. Vaker dan ons lief was, beleefden we een Oscar Wilde-moment.

Het aantal inzendingen voor de M.J. Brusseprijs 2012 bedroeg 141 boeken. Enkele tientallen daarvan voldeden niet aan de criteria voor deze prijs en zijn derhalve bij de eerste schifting gesneuveld. De jury heeft een kleine honderd boeken gelezen, en het moet ons van het hart dat de relevantie en de kwaliteit van het totale aanbod ons nogal tegenvielen. Te veel aardige ideetjes die niet tot wasdom zijn gekomen, te veel egodocumenten met beperkte algemene waarde, te veel boeken die duidelijk slechts zijn gemaakt om snel te scoren met een populair onderwerp en die ook vaak met weinig zorg zijn uitgegeven.

Maar nadat het kaf van het koren was gescheiden, bleef er gelukkig een substantieel aantal interessante en lezenswaardige boeken over. En van gefronste wenkbrauwen is al helemaal geen sprake bij het zestal dat is geselecteerd voor de eindronde. De auteurs van deze zes boeken hebben stuk voor stuk een bijzondere prestatie geleverd, die in elk geval een lovende vermelding en misschien wel de hoofdprijs verdient. Hier volgt nu een kleine laudatio voor alle zes. De volgorde is alfabetisch op auteursnaam en zegt dus niets over de uiteindelijke winnaar.

Bert Bukman, 'Het slagveld, de lange weg naar het kabinet-Rutte'

Na jarenlang zo goed als afwezig te zijn geweest in het journalistieke landschap, is voormalig weekbladjournalist Bert Bukman terug met een nauwgezette reconstructie van de totstandkoming van het kabinet-Rutte. Op grond van tientallen gesprekken met politici, journalisten en wetenschappers laat hij in 'Het slagveld' datgene zien wat

normaal achter de schermen blijft: de machinaties, geheime agenda's en vooral ook de toevalligheden en misverstanden die zo'n beslissende rol speelden bij deze moeizame en complexe formatie. Bukman beschrijft de vele politieke hordes die moesten worden genomen, maar heeft ook oog voor de menselijke emoties die bij zo'n uitputtingsslag loskomen: de vele huilpartijen in de CDA-fractie, het anti-Wilderschagrijn bij mensen als Tjeenk Willink.

Het resultaat is een klassiek journalistiek boek: evenwichtig gecomponeerd, levendig geschreven en uitstekend geïnformeerd.

Twan Geurts, 'Rolduc, de laatste dagen van een kleinseminarie'

Twan Geurts was een van de laatste pupillen op het befaamde kleinseminarie in Kerkrade waar ook bisschop Gijsen les gaf. Geurts zocht voor zijn boek 'Rolduc' oud-klasgenoten en -leraren op, hij wilde weten hoe zij terugkeken op deze priesteropleiding. Juist de verschillende ervaringen en percepties maakt Rolduc tot een rijk en boeiend boek. Het leven op het seminarie had wel een 'duistere kant', en de sfeer was soms 'broeierig'. Het was onvermijdelijk dat 'de spermavlokken soms rondvlogen' als je zoveel jongens bij elkaar zet die hunkeren naar warmte en verlangen naar hun eerste erotische ervaring. Lang niet alle inmiddels volwassen mannen beschouwen wat er toen onderling gebeurde als traumatisch. Dat gold wel voor de klasgenoot die zijn leven lang last bleef houden van het dagelijkse misbruik door de erudiete en populaire leraar geschiedenis. Pijnlijk duidelijk wordt in dit indringend geschreven hoofdstuk hoeveel andere docenten ervan geweten moeten hebben. Een grote kwaliteit vindt de jury de nuance waarmee Geurts zijn onderwerp benadert. Hij loopt niet weg voor de nare gebeurtenissen, maar probeert ze vooral te duiden.

Ton Koene, 'Afghanistan ongecensureerd'

De nominatie van 'Afghanistan ongecensureerd' van fotograaf Ton Koene is een primeur voor de M.J. Brusselprijs: nooit eerder drong een fotoboek door tot de shortlist. Het woord fotoboek kan hier makkelijk misleidend zijn: alsof het gaat om een fraai prentenboek dat goede sier maakt op de salontafel. Niets is minder waar. Koene heeft de afgelopen twee jaar geopereerd in de frontlinie van het nieuws. Dat mag welhaast letterlijk worden genomen. Want als fotojournalist werken in Afghanistan, en dan meestal niet *embedded*, is de actualiteit registreren op het scherp van de snede. In 'Afghanistan ongecensureerd' vat Koene als het ware zijn ervaringen en impressies samen. Hij documenteert het Afghanistan in al zijn soms bizarre facetten: de macho-mannen met make-up, de politierekruten met houten geweren, de kasten met beenprothesen, de papavervelden, de vrouwen in boerka op de markt, maar ook de mondaine kanten van Kabul, de weelderige bruidsjurken en de privéschooltjes voor meisjes. En op een onnadrukkelijke wijze laat hij toch in alle scherpte zien hoe moeilijk, ja misschien wel onmogelijk het is om in deze vaak nog middeleeuwse, onverbiddelijke ambiance een op westerse waarden geschoolde missie tot een redelijk einde te brengen.

Auke Kok, 'Holleeder, de jonge jaren'

Van alle genomineerden is Auke Kok de meest duidelijke exponent van het New Journalism, zoals dat in de jaren zeventig voor het eerst door Amerikaanse

journalisten als Truman Capote en Hunter Thompson werd bedreven en ook in Nederland enthousiast navolging vond. Kok, die momenteel als stadschroniqueur van Het Parool in de voetstappen treedt van journalistieke grootheden als Simon Carmiggelt en Ischa Meijer, schreef al een aantal in het oog lopende boeken. Met 'Holleeder, de jonge jaren', over de Jordanees jeugdigen van een van Nederlands meest besproken criminelen, is Kok er weer in geslaagd een boek te schrijven over een aansprekend onderwerp dat leest als een roman. Op meeslepende wijze verhaalt hij hoe een stil mannetje dat allergisch was voor onrecht, kon uitgroeien tot een man die zijn duim omhoog stak en zei: 'Kidnap. Geweldig idee.' En passant geeft Kok een mooi sociologisch portret van de Jordaan in de tijd dat dit nog een arme volkswijk was met een eigen karakter, alsook een goed ingevoerde schets van het Nederlandse criminele milieu in de jaren zeventig. Met dit boek heeft hij opnieuw zijn visitekaartje af als een van de best schrijvende non-fictie auteurs van dit moment.

Greta Riemersma, 'Het land van zijn vader. Een Marokkaanse familiegeschiedenis'

Een Nederlandse vrouw ontmoet een Marokkaanse man. In Paradiso. Ze trouwt met hem en als er drie kinderen zijn geboren, vertrekt het gezin naar Marokko.

Geen alledaags verhaal maar het overkwam Greta Riemersma, journaliste van de Volkskrant die in 2007 correspondent werd in het land van haar schoonvader. Ider Fanini leeft dan al niet meer maar misschien gaat ze juist daarom op zoek naar zijn geschiedenis, samen met haar man Saïd. Drie jaar later, als ze weer terug zijn in Nederland schrijft Riemersma haar bevindingen in: 'Het land van zijn vader.'

Riemersma is op een aanstekelijke manier nieuwsgierig, ze sleept je als lezer mee in haar zoektocht en verbazing. De jury vindt haar toon trefzeker en haar schrijfstijl soms poëtisch.

Eenmaal in Marokko blijkt de geschiedenis van Ider heldhaftiger dan Saïd had kunnen vermoeden en waar hij nooit met zijn vader over heeft kunnen spreken.

Riemersma schreef een boeiend boek vol prachtige details. Juist door deze familiegeschiedenis als uitgangspunt te nemen, leert ze ons hoe groot de impact van migratie is.

Bas Soetenhorst, 'Het wonder van de Noord/Zuidlijn, Het drama van de Amsterdamse metro'

Samen met Parool-collega Addie Schulte lichtte Bas Soetenhorst al de nodige tegels in boeken over de PvdA en de VVD, maar niet eerder legde hij zo'n bestuurlijke beerput bloot als in 'Het wonder van de Noord/Zuidlijn'. Aan de hand van tientallen interviews, notulen van besloten vergaderingen en tal van vertrouwelijke documenten reconstrueert hij de politieke besluitvorming en bestuurlijke verwarring rond het Amsterdamse metroproject, dat de stad volledig boven het hoofd groeide. Een onthutsend relaas. Ooit zou de Noord/Zuidlijn 1,4 miljard euro kosten en in 2011 klaar zijn; in werkelijkheid zijn de kosten opgelopen tot 3,1 miljard, de Amsterdamse bijdrage is verviervoudigd en we mogen blij zijn als de metro vóór 2018 gaat rijden. Wat de reconstructie van Soetenhorst zo bijzonder maakt, is dat hij laat zien hoe bijna alle verantwoordelijke bestuurders in dezelfde fuik zijn gezwommen, hoe het almaar niet lukte om echt greep te krijgen op het project, hoe de ene na de andere wethouder in de ban raakte van het wensdenken, hoe burgers uit een betere buurt erin slaagden om de metro te weren, hoe het kabinet de financiële risico's wist af te

wentelen op Amsterdam en hoe een burgemeester zijn handen in onschuld kon wassen.

En dan zijn we nu toe aan de apotheose. De jury had in eerste instantie geen uitgesproken favoriet. Meerdere winnaars waren denkbaar. Maar al delibererend en de verschillende argumenten wegend kwamen we toch uit op een unanieme keuze. Met die keuze eren we het boek dat zich vooral onderscheidt door het enorme journalistieke graafwerk en de schat aan informatie die dat heeft opgeleverd. De M.J. Brusseprijs 2012 gaat naar Bas Soetenhorst voor 'Het wonder van de Noord/Zuidlijn'.